
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА

УДК 378.147-047.22:373.3
DOI 10.31654/2663-4902-2024-PP-1-65-75

Бобро А. А.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
artur062728@ukr.net
orcid.org/0000-0002-9405-8988

Філоненко О. С.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
helen-1970@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1036-2158

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглядається важлива наукова проблема – формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкових класів. Актуалізовано необхідність і доцільність розгляду даного питання.

Узагальнено підходи до розуміння понять компетентність та компетенція, проаналізовано поняття дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкових класів, яке розглядаємо як якісне інтегративне динамічне утворення особистості, що визначається знаннями у сфері проведення педагогічних досліджень, ставленням до цієї форми діяльності, а також готовністю та вміннями організувати відповідну дослідницьку діяльність учнів початкових класів у подальшій професійній діяльності.

Досліджено та узагальнено основні структурні компоненти дослідницької компетентності майбутніх учителів початкових класів, у своїй роботі ми орієнтувались на такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, інформаційнозмістовий, діяльнісно-поведінковий, оцінювально-рефлексивний.

Визначено та обґрунтовано шляхи формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкових класів до яких увійшли: науково-дослідна робота як невід'ємний елемент освітнього процесу, яка є взаємопов'язаною, але відповідає чіткій логіці на обох рівнях здобуття вищої освіти (навчально-дослідницька діяльність через викладання спеціальних дисциплін); науково-дослідна робота, що здійснюється у позанавчальний час (наукові гуртки, дослідницькі групи); в) науково-організаційні заходи (конференції, вебінари); розробка та реалізація різних видів проєктів (соціальні, дослідницькі, пошукові).

Схарактеризовано принципи організації науково-дослідної роботи здобувачів: максимальна включеність в освітній процес початкових класів та університету; конкретність та актуальність тематики; сучасний науковий рівень її виконання у практичній діяльності; поступове ускладнення дослідних завдань та тематики

від курсу до курсу, від рівня до рівня; креативність у вирішенні завдань та творчий характер науково-дослідної роботи.

Визначено форми організації навчально-дослідницької роботи здобувачів, які ми використовуємо для формування дослідницької компетентності та методи ефективно організації даної діяльності.

Ключові слова: компетентність, дослідницька компетентність, освітній процес, майбутні вчителі початкових класів.

Постановка проблеми. В умовах, коли Україна поступово входить до європейського освітнього простору, одним з провідних напрямків розвитку вітчизняної освіти, який завжди був у нас на високому рівні, а на сьогодні тільки посилюється, є формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя.

Розвиток упроваджені освіти реформи та вивчення рівня функціонування педагогічних систем можливе тільки на основі постійних наукових досліджень. У новій системі освіти відбувається утвердження дослідницької парадигми, яка ґрунтується на безперервній єдності навчального та дослідницького процесів.

Реформування професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в Україні є частиною нової дослідницької парадигми. Зазначені зміни стосуються перегляду та оновлення навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, методів, форм, технологій навчання, створення нових стандартів вищої освіти. Цілеспрямоване набуття здобувачами вищої освіти компетентностей сприяє особистісному зростанню, розвитку освітніх технологій, здатності здобувачів швидко реагувати на запити часу.

Особливу цінність мають навички швидкого синтезу і аналізу, здатність мислити критично. У своїй роботі ми зупинимось саме на дослідницькій компетентності майбутніх учителів початкових класів, оскільки перед сучасним педагогом Нової української школи постає завдання навчити кожного учня організувати дослідження, адже дані вміння є основою для успішної професійної діяльності у будь-якій сфері, продовження навчання протягом усього життя, розвитку та суспільного визнання, побудови власної траєкторії самореалізації.

Важливість формування дослідницької компетентності у майбутніх учителів ми можемо підкреслити також і нормативно-правовими документами. Зокрема у Законі «Про освіту» наголошується, що державна політика у галузі освіти формується і реалізується на основі наукових досліджень; серед принципів освітньої діяльності визначаються: науковий характер освіти, її інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір [7]. У Законі «Про вищу освіту» серед завдань закладу вищої освіти визначено: провадження наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень, забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності, створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів [6].

Актуальність формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкових класів обумовлена також необхідністю постійного пошуку нових шляхів удосконалення та позитивного розвитку освітнього процесу в початковій школі, прагненням майбутнього учителя до постійного самовираження, самовдосконалення, самооцінки особистісних та професійних якостей: розвитку психічних процесів: абстрактного мислення, що функціонує за допомогою гіпотез і дедукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проаналізувавши сучасні дослідження ми з'ясували, що дослідницька компетентність розроблялась в різних аспектах у працях вітчизняних та зарубіжних учених: А. Альбрехт, К. Баханова, К. Василенко, Л. Зязюна, С. Васильєвої, В. Гнедашева, В. Голобородька, Л. Задорожної, Т. Кудрявцева, І. Лернера, М. Князяна, Т. Кошманова, П. Нечипуренко, Н. Любчак,

О. Мерзлмкіна, О. Матюшкіна, М. Махмутова, В. Паламарчук, О. Пошетун, С. Серової, А. Сиротенко, Г. Фреймана, Л. Брајса, Г. Голма, Ч. Сяоманя, С. Флоріо-Раейна та ін.

Теоретичні засади формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти розглянуті у працях В. Ачкан, М. Бахтіна, І. Воротіннікової, М. Кагана, С. Ракова та ін. Разом з тим, менше уваги вчених зосереджено було на шляхах формування дослідницької компетентності у майбутнього вчителя початкових класів.

Мета статті – розкрити шляхи формування дослідницької компетентності у майбутнього вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу. У сучасній педагогічній науці існують різні підходи до тлумачення поняття «дослідницька компетентність». Подібно до проблеми недосяжності консенсусу стосовно термінів «компетенція» та «компетентність» у науковій літературі, питання про співвідношення понять «дослідницька компетенція» та «дослідницька компетентність» залишається невирішеним. Автори використовують їх як синоніми, тобто поняття, що мають схожі значення та можуть бути взаємозамінними, а також як поняття, що знаходяться в ієрархічному зв'язку (компетентність включає в себе компетенції).

Зарубіжні науковці Azuelo A., Manual A. та Sariana L. розрізняють компетенції у різних сферах, дослідницькі компетенції, компетенції, пов'язанні з викладанням, навчальними програмами, життєві компетенції, соціально-культурні, емоційні, компетенції, пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологіями та екологічні компетентності [12]. Вони використовують терміни «дослідницька компетенція» та «дослідницька компетентність» як синоніми.

Дослідники Udompong, L., Traiwicitkhun, D. та Wongwanich, S., дослідницька компетентність є важливим аспектом особистості, який є необхідним для всіх фахівців. Це сприятиме академічному просуванню у всіх сферах професійної діяльності, сприяючи відкриттю нових знань та інновацій, а також допомагаючи вирішувати системні проблеми. Фахівці зможуть постійно розвивати свої знання [13].

Дослідник П. Нечипуренко розглядає наступні аспекти дослідницької компетентності:

1) вона є складним особистісним утворенням, схарактеризованим знаннями та вміннями, необхідними для проведення та організації дослідницької діяльності, позитивним ставленням до неї та усвідомленням її значущості, незалежно від того, чи виконується вона індивідуально чи у співпраці;

2) оскільки дослідницька компетентність є інтегральним явищем, її можна описати на різних рівнях: в рамках конкретної предметної області, міжпредметно та на загальній методологічній основі;

3) здатність особистості до проведення досліджень може бути розглянута через різні типи дослідницької компетентності: від навчально-дослідницької на різних стадіях формування у конкретних галузях і до науково-дослідницької в академічних сферах;

4) розвиток дослідницької компетентності є нерозривною частиною загальнонавчальних (академічних) навичок, вважається їх складовою та є важливою для професійного зростання та особистісного розвитку;

5) найвищий рівень сформованості дослідницької компетентності досягається шляхом самостійної творчої дослідницької діяльності [11].

Вчені Л. Горшкова та Л. Коваль вказують на необхідність уточнення та чіткого визначення періодів, протягом яких студенти здійснюють навчально-наукову та науково-дослідну діяльність протягом всього періоду навчання у вищому закладі вищої освіти. Вони визначають етапи формування дослідницької компетентності (початковий, направляючий, активний, аналітичний, синтетичний, і інтеграційний) відповідно до вікових особливостей студентів та принципів поетапності та послідовності [5].

Вчений О. Мерзликін, дослідницьку компетентність розглядає як особистісну якість, що виявляється у готовності та здатності здійснювати дослідницьку діяльність і включає в себе когнітивний, праксеологічний, аксіологічний та соціально-поведінковий складові [10].

Дослідниця Н. Любчак, розглядає дослідницьку компетентність студентів закладів вищої освіти як складну систему, яка включає такі компоненти: теоретичний, діагностичний, проєктивно-конструктивний, операційно-процесуальний, інтерпретаційно-рефлексійний та комунікативний.

Теоретичний компонент дослідницької компетентності розвивається через залучення до дослідницької діяльності та включає в себе розуміння методологічного апарату педагогічного дослідження, а також основні принципи та методи дослідження.

Діагностичний компонент дослідницької компетентності охоплює навички аналізу практичного стану об'єкта дослідження, вміння вибирати необхідні умови для проведення спостережень або експерименту, а також ефективну роботу з інструкціями та методиками діагностики.

Проєктивно-конструктивний компонент дослідницької компетентності відображає необхідні якості для розробки дослідницької програми. Це включає усвідомлення мети дослідницької діяльності та вміння її пояснити, виявлення й виділення проблем, розв'язання їх, формулювання гіпотез і їх обґрунтування, а також планування власної діяльності.

Операційно-процесуальний компонент дослідницької компетентності описує якості, необхідні для проведення самого дослідження. Цей аспект виявляється у вмінні опрацьовувати отримані дані для вирішення дослідницьких завдань. Він включає оцінку навичок з проведення експерименту, реалізацію та коригування обраних дій з програми дослідження.

Інтерпретаційно-рефлексивний компонент дослідницької компетентності відповідає за розвиток рефлексивних процесів і передбачає володіння знаннями та уміннями здійснювати аналіз результатів діяльності. Це включає порівняння досягнених результатів з поставленою метою, інтерпретацію отриманих даних, самооцінку дослідницької діяльності, формулювання висновків та розробку методичних рекомендацій для тих, хто використовуватиме результати дослідження.

Комунікативний аспект дослідницької компетентності передбачає розуміння методів спілкування з учасниками дослідницького процесу, вміння ефективно працювати в команді та чітко та переконливо презентувати свої ідеї під час виступів [9].

Отже, дослідницька компетентність, яка є одним із ключових елементів професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, розширює його функції, роль і місце у системі освіти. Вона сприяє формуванню інноваційного стилю професійної діяльності, підкреслюючи дослідницький аспект. На думку К. Василенко, саме такий педагог буде готовий забезпечити якісний освітній процес в умовах Нової української школи [3].

Більшість вчених визначають такі структурні компоненти дослідницької компетентності майбутнього вчителя:

- когнітивний компонент: це сукупність теоретичних і методологічних знань, необхідних педагогові для формулювання та розв'язання дослідницьких завдань у своїй професійній практиці;

- мотиваційно-ціннісний компонент: це зацікавленість у дослідницькій діяльності та ціннісне ставлення до неї, самостійність у процесі пізнання, прийняття та оцінка рішень, пізнавальна активність, здатність до подолання когнітивних труднощів;

- особистісно-ціннісний компонент: це комплекс особистісних якостей, які забезпечують високий рівень проведення дослідницької діяльності. Сюди входять рівень інтелектуального розвитку, аналітичність розуму, рефлексивність, конструктивна критичність мислення, сприйнятливості до нових ідей, уміння концентруватися, творча уява, інтуїція, психологічна підготовленість до активної дослідницької роботи,

впевненість у своїх дослідницьких здібностях, наполегливість, працелюбність та відповідальність;

- діяльнісно-операційний компонент: це уміння виявляти і формулювати проблеми, встановлювати цілі та планувати дослідження, а також висувати гіпотези. Включає сформовані навички проведення експериментів [2; 3; 8].

З урахуванням наукових досліджень, ми беремо за основу структурні компоненти дослідницької компетентності майбутнього вчителя початкових класів запропоновані К. Василенко: мотиваційно-ціннісний, інформаційно-змістовий, діяльнісно-поведінковий та оцінювально-рефлексивний компоненти.

Мотиваційно-ціннісний компонент дослідницької компетентності майбутнього вчителя початкових класів формується за допомогою набору педагогічних цінностей. Він визначає значущість освоєння дослідницької діяльності для самого студента та рівень його мотивації до здійснення дослідницьких проектів.

Інформаційно-змістовий компонент дослідницької компетентності включає у себе розуміння основних концепцій та інструментів, що використовуються у проведенні досліджень у галузі методології педагогіки і сучасної методики викладання. Це також охоплює знання категорій та закономірностей педагогічної науки, методології наукового дослідження, психолого-педагогічних принципів, а також інноваційних процесів у галузі освіти, діагностичних методик, методів і засобів, та інші аспекти.

Діяльнісно-поведінковий аспект дослідницької компетентності майбутнього вчителя початкових класів визначає процес організації досліджень у сфері педагогіки та вирішення творчих педагогічних завдань у сфері інноваційної діяльності. Це передбачає не лише розуміння суті проблеми дослідження та її осмислення, але й здатність творчо впроваджувати психолого-педагогічні дослідження в практику освіти.

Оцінювально-рефлексивний аспект дослідницької компетентності майбутнього вчителя початкових класів включає в себе педагогічну рефлексію, оскільки у процесі професійної діяльності цього вчителя важливо вміти аналізувати свою власну педагогічну практику з позицій сучасної науки [3].

Після аналізу різноманітних визначень та виділення основних ознак, що характеризують дану категорію, під дослідницькою компетентністю вчителя початкових класів ми розумітимемо внутрішню особливість його загальної діяльності, що є якісним інтегративним динамічним утворенням особистості. Ця компетентність визначається знаннями у сфері проведення педагогічних досліджень, ставленням до цієї форми діяльності, а також готовністю та вміннями організувати відповідну дослідницьку діяльність учнів початкових класів у подальшій професійній практиці.

Дослідницьку компетентність майбутніх майбутнього вчителя початкових класів розглядаємо як результат успішної науково-дослідної активності студентів. Мета науково-дослідної роботи студентів полягає у формуванні у них наукового підходу, освоєнні методології та методів наукового дослідження, сприянні швидкому освоєнню спеціальності та досягненні високого рівня професіоналізму. Це також включає розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей під час вирішення практичних завдань, навчання самостійної науково-дослідної роботи, стимулювання ініціативи та вміння застосовувати теоретичні знання у практичній роботі. Крім того, це сприяє розширенню теоретичного кругозору та наукової ерудиції майбутніх фахівців, створенню та розвитку наукових шкіл і творчих колективів, а також вихованню в університетському середовищі резерву вчених, дослідників та викладачів [8].

Формування дослідницької компетентності розглядається як цілеспрямований та систематично організований процес у закладах вищої освіти, спрямований на активне становлення особистості студента та його готовність до успішної наукової діяльності, який відбувається шляхом розвитку різноманітних вмінь, що проявляються на різних етапах освітнього процесу. Ці вміння взаємодіють у діалектичному відношенні зі спеціалізованими дослідницькими компетенціями, що збільшуються завдяки

конкретизації проблеми та науковому пошуку за інтересом студента до певних аспектів проблеми [1].

Метою формування дослідницької діяльності майбутнього вчителя початкових класів завжди є самостійне отримання нових знань про навколишній світ, що відрізняє її від звичайної навчальної діяльності, яка частіше ґрунтується на поясненні та ілюстрації. Ці нові знання можуть мати як приватний, так і узагальнюючий характер, вони можуть виявляти закономірності або стосуватися деталей та їх місця у відповідних закономірностях [9].

М. Вінник зазначає, що перший етап дослідницької діяльності полягає у визначенні проблеми дослідження. Важливо з'ясувати ступінь складності проблеми, тобто відношення між відомим і невідомим у вихідних даних, які потрібно використовувати для її розв'язання. Другий етап – планування дослідження – передбачає формулювання припущень або гіпотез. Успішне завершення цього етапу потребує наявності у студента спеціалізованих знань про об'єкт дослідження, вміння користуватися різними прийомами уяви і навичками пояснення причин певного явища. Етап реалізації дослідницьких методів передбачає використання сформованих у студентів знань теоретичних та емпіричних методів дослідження, вміння перевіряти гіпотези й застосовувати методи дослідження. Після успішного виконання експериментального плану та відповідних вимірювань, дослідник починає оцінювати результати дослідження, що є заключним етапом дослідницької діяльності. Цей заключний етап буде успішним, якщо студент володіє знаннями способів перевірки отриманих результатів дослідження, вміє вимірювати динаміку процесів та явищ, а також володіє навичками обробки та аналізу інформації [4].

Згідно з Т. Ваколі, пошукова діяльність передбачає володіння певною системою знань і навичок у організації, проведенні і узагальненні отриманих результатів. Це включає формування у здобувачів таких навичок, як:

1. Аналітико-синтетичні: вміння аналізувати, виділяти головне і другорядне, встановлювати взаємозв'язки між елементами, синтезувати, зіставляти та класифікувати явища і процеси інше.

2. Проектувально-діагностичні: уміння прогнозувати, проєктувати, моделювати ситуації, передбачати очікувані результати і наслідки управлінських рішень, обробляти результати дослідження тощо.

3. Проектувально-алгоритмічні: конструктивні навички, володіння методологією проєктування дослідження, передбачення поетапності проведення дослідження, діагностування логіки організації експерименту, оптимізація умов, необхідних для проведення досліджень, алгоритмізація дій.

4. Оцінно-критеріальні: вміння узагальнювати і аргументувати отримані результати дослідження, об'єктивно їх оцінювати та інтерпретувати, визначати показники і критерії характеристик об'єктів дослідження, прогнозувати наслідки управлінських рішень [2].

Формування дослідницької компетентності також означає отримання суспільно значущих нових знань про конкретні об'єкти, процеси або явища. Це включає реалізацію таких етапів:

1. Планування (проєктування) дослідження, що передбачає обмірковування і розробку стратегії, методології та кроків для виконання дослідження.

2. Підбір та застосування методів дослідження, які відповідають поставленим завданням і дозволяють отримати достовірні результати.

3. Формулювання та інтерпретація результатів дослідження, включаючи аналіз отриманих даних, висновки та їх тлумачення з метою зробити висновки і дати рекомендації [1].

Здобувачі вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів здобувають дослідницьку компетентність такими шляхами:

а) науково-дослідна робота як невід'ємний елемент освітнього процесу, яка є взаємопов'язаною, але відповідає чіткій логіці на обох рівнях здобуття вищої освіти (навчально-дослідницька діяльність через викладання спеціальних дисциплін);

б) науково-дослідна робота, що здійснюється у позанавчальний час (наукові гуртки, дослідницькі групи);

в) науково-організаційні заходи (конференції, вебіари);

г) розробка та реалізація різних видів проєктів (соціальні, дослідницькі, пошукові).

Навчально-дослідна діяльність, яка організовується здобувачам освіти, спрямована на виявлення пояснень, доказів та закономірних зв'язків, які можна експериментально спостерігати або теоретично аналізувати. Цей процес стимулює активне освоєння знань студентами, розвиток їх дослідницьких вмінь і навичок.

Організуючи науково-дослідну роботу здобувачів ми дотримуємось таких принципів: максимальна включеність в освітній процес початкових класів та університету; конкретність та актуальність тематики; сучасний науковий рівень її виконання у практичній діяльності; поступове ускладнення дослідних завдань та тематики від курсу до курсу, від рівня до рівня; креативність у вирішенні завдань та творчий характер науково-дослідної роботи.

В результаті навчально-дослідної діяльності здобувачі освіти створюють оригінальний соціальний або особистісно-значущий продукт шляхом самостійного застосування засвоєних знань, вмінь і навичок у навчально-пізнавальній діяльності. Вони також вміють переносити ці знання, уміння і навички в нові умови, комбінувати відомі методи або розробляти нові підходи для вирішення проблем.

Форми організації навчально-дослідницької роботи здобувачів, які ми використовуємо для формування дослідницької компетентності, включають наступне: проблемні лекції; виконання практичних, самостійних завдань, контрольних робіт, що містять елементи проблемного пошуку; підготовка матеріалів за науковою літературою з конкретної теми з елементами наукового дослідження та їх презентація; виконання мінідосліджень, мініпроєктів, аналіз нормативно-правових документів в освітній галузі; анотація психолого-педагогічної та методичної літератури; написання есе, наукових статей, тез; складання і розв'язування педагогічних задач; розробка методичних матеріалів із використанням дослідних методів; розробка і розв'язування тестових завдань; виконання нетипових завдань дослідного характеру в період практики; підготовка і захист курсових, магістерських робіт, відповідних сучасній проблематиці наукових досліджень відповідних категорій.

Ефективні методи, спрямовані на розвиток дослідницької компетентності майбутніх учителів посаткових класів, включають такі аспекти, як розширення наукової ерудиції та кругозору, розвиток критичного мислення, навички дослідницької та комунікативної діяльності, вміння працювати в команді, здатність до колективного вирішення складних завдань та аргументованої захисту власних поглядів. Ці методи включають індивідуальну та колективну рефлексію, моделювання професійних ситуацій, використання інтерактивності, а також ігрові технології (рольові, ділові та інтелектуальні). Також важливі методи, такі як круглі столи, тренінги, майстер-класи, і «створення наукового середовища».

Науково-дослідна діяльність здобувачів поза навчальним часом сприяє їх творчій самореалізації відповідно до їхніх індивідуальних можливостей, доповнюючи їх професійно-творчий розвиток. Цей підхід передбачає залучення студентів до участі у наукових конференціях, семінарах, олімпіадах, конкурсах і подібних заходах, що доповнюють освітній процес.

Дослідна робота, яка відбувається паралельно з освітнім процесом, відбувається у різних формах, включаючи: роботу наукових гуртків та проблемних груп; долучення здобувачів до участі у міжнародних пошукових програмах; зустрічі із провідними спеціалістами-дослідниками у галузі, ученими-педагогами України та

зарубіжних країн (гостьові лекції, бінарні заняття та ін.); участь у роботі регіональних, міжнародних, всеукраїнських, міжуніверситетських, загальноуніверситетських наукових конференціях, семінарах, читаннях тощо; участь здобувачів у конкурсах на кращу наукову студентську роботу, конкурс кращий студент науковець університету тощо.

Висновки. Отже, під дослідницькою компетентністю майбутнього вчителя початкових класів ми розумітимемо внутрішню особливість його загальної діяльності, що є якісним інтегративним динамічним утворенням особистості, яке визначається знаннями у сфері проведення педагогічних досліджень, ставленням до цієї форми діяльності, а також готовністю та вміннями організувати відповідну дослідницьку діяльність учнів початкових класів у подальшій професійній діяльності. Узагальнивши підходи науковців до розуміння структури дослідницької компетентності майбутнього вчителя початкових класів ми орієнтувались у своїй роботі на такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, інформаційно-змістовий, діяльнісно-поведінковий, оцінювально-рефлексивний компоненти.

Системна дослідницька й експериментальна робота та необхідна для цього дослідницька компетентність нині стали дуже важливою складовою професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкових класів, має відбуватись комплексно, шляхами організації науково-дослідної роботи як невід'ємного елементу освітнього процесу, яка є взаємопов'язаною, але відповідає чіткій логіці на обох рівнях здобуття вищої освіти (навчально-дослідницька діяльність через викладання спеціальних дисциплін); науково-дослідної роботи, що здійснюється у позанавчальний час (наукові гуртки, дослідницькі групи); науково-організаційних заходів (конференції, вебінари); розробки та реалізації різних видів проєктів (соціальні, дослідницькі, пошукові); через створення активного наукового освітнього середовища та модернізацію, відповідно до особливостей компетентнісного підходу в освіті, змісту, форм і методів даної роботи.

Перспективи подальших наукових розвідок можуть бути спрямовані на розробку технології формування дослідницької діяльності майбутніх учителів початкових.

Література

1. Артеменко О. В. Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науководослідницької діяльності: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля». Дніпро, 2017. 327 с.
2. Ваколя Т. І. Сутність і структура дослідницьких компетентностей майбутнього вчителя початкових класів. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/7_2011/4.pdf
3. Василенко К. Дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкових класів: структурні компоненти. *Освітній простір України*. 2019. № 16. С. 56–62. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/esu/article/view/2502/2943> (дата звернення 03.03.2024).
4. Вінник М. О. Пошук та прийняття рішень: навч.-метод. посіб. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2016. 316 с.
5. Горшкова Л. М., Коваль Л. В. Педагогічні умови формування дослідницької компетентності студентів біологічного профілю. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 27. С. 78–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgpru_2015_27_16 (дата звернення: 05.03.2024).
6. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 21.02.2024).
7. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 21.02.2024).
8. Кудла М. В. Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів у контексті вимог сучасності. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; голов. ред. О. І. Безлюдний. Умань: Візаві, 2020. Вип. 4. С. 84–90.

9. Любчак Н. М. Теоретичні аспекти визначення сутності дослідницької компетентності майбутнього вчителя. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. 2013. Вип. 39 (4). С. 33–40.

10. Мерзликін О. Наступність та неперервність формування дослідницьких компетентностей старшокласників та студентів у навчанні фізики. *Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім. В. Винниченка*. Кіровоград, 2014. Вип. 6. Ч. 2. С. 81–86.

11. Нечипуренко П. П. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування дослідницьких компетентностей старшокласників у профільному навчанні хімії: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.10. Кривий Ріг, 2017. 24 с.

12. Azuelo, A. G., Sariana, L. G., & Manual, A. Science Teachers' Teaching Competencies and Their Training Experience in Classroom Pedagogical Approaches. *Liceo Journal of Higher Education Research*. 2015. 11(1), doi: 10.7828/ljher.v11i1.886

13. Udompong, L., Traiwicitkhun, D. & Wongwanich, S. Causal model of research competency via scientific literacy of teacher and student. *Procedia-Social and Behavioral Science*. 2014. 116, P. 1581–1586.

References

1. Artemenko, O.V. (2017). *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv filolohichnykh spetsialnostei do naukovodoslidnytskoi diialnosti* [Preparation of future teachers of philological specialties for research activities]. Candidate's thesis. Dnipro [in Ukrainian].

2. Vakolia, T.I. *Cutnist i struktura doslidnytskykh kompetentnostei maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv* [The essence and structure of the research competencies of the future primary school teacher]. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/7_2011/4.pdf [in Ukrainian].

3. Vasylenko, K. (2019). *Doslidnytska kompetentnist maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv: strukturni komponenty* [Research competence of the future primary school teacher: structural components]. *Osvitnii prostir Ukrainy – Educational space of Ukraine*. No 16. P. 56–62. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/esu/article/view/2502/2943> (data zvernennia 03.03.2024) [in Ukrainian].

4. Vinnyk, M.O. (2016). *Poshuk ta pryiniattia rishen* [Search and decision-making]. Kherson: TOV «VKF «STAR» LTD» [in Ukrainian].

5. Horshkova, L.M. & Koval, L.V. (2015). *Pedahohichni umovy formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti studentiv biolohichnoho profilu* [Pedagogical conditions for the formation of research competence of biological students]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka – Bulletin of the Glukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko*. Issue 27. P. 78–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2015_27_16 (data zvernennia: 05.03.2024) [in Ukrainian].

6. *Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vid 01.07.2014 № 1556-VII* [Law of Ukraine "On Higher Education" dated July 1, 2014 No. 1556-VII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (data zvernennia: 21.02.2024) [in Ukrainian].

7. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 5 veresnia 2017 roku №2145-VIII* [Law of Ukraine "On Education" dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennia: 21.02.2024) [in Ukrainian].

8. Kudla M.V. (2020). *Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv u konteksti vymoh suchasnosti* [Formation of research competence of future teachers in the context of modern requirements]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu – Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University*. Uman: Vizavi. Issue 4. P. 84–90 [in Ukrainian].

9. Liubchak, N.M. (2013). *Teoretychni aspekty vyznachennia sutnosti doslidnytskoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia* [Theoretical aspects of determining the essence of the future teacher's research competence]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity – Problems of modern pedagogical education*. Issue 39 (4). P. 33–40 [in Ukrainian].

10. Merzlykin, O. (2014). *Nastupnist ta neperervnist formuvannia doslidnytskykh kompetentnostei starshoklasnykiv ta studentiv u navchanni fizyky* [Continuity and continuity of formation of research competences of high school students and students in teaching physics].

Naukovi zapysky Kirovohradskoho DPU im. V. Vynnychenka – Scientific notes of the Kirovohrad State University named after V. Vinnichenko. Kirovohrad. Issue 6. Vol. 2. P. 81–86 [in Ukrainian].

11. Nechypurenko, P.P. (2017). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii yak zasib formuvannia doslidnytskykh kompetentnosti starshoklasnykiv u profilnomu navchanni khimii* [Information and communication technologies as a means of forming research competences of high school students in specialized chemistry education]. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kryvyi Rih [in Ukrainian].

12. Azuelo, A.G., Sariana, L.G., & Manual, A. (2015). Science Teachers Teaching Competencies and Their Training Experience in Classroom Pedagogical Approaches. *Liceo Journal of Higher Education Research* [in English].

13. Udompong, L., Traiwicithkun, D. & Wongwanich, S. (2014). Causal model of research competency via scientific literacy of teacher and student. *Procedia-Sosial and Behavioral Science* [in English].

Bobro A.

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Department of Pedagogy,
Primary Education and Educational Management
Nizhyn Mykola Gogol State University
artur062728@ukr.net
orcid.org/0000-0002-9405-8988

Filonenko O.

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Department of Pedagogy,
Primary Education and Educational Management
Nizhyn Mykola Gogol State University
helen-1970@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1036-2158

FORMATION OF RESEARCH COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS OF PRIMARY GRADES

The article deals with an important scientific problem – the formation of research competence of future primary school teachers. The necessity and expediency of consideration of this issue has been updated.

Approaches to understanding the concepts of competence and competence are summarized, the concept of research competence of the future primary school teacher is analyzed, which is considered as a quality integrative dynamic personality formation, determined by knowledge in the field of conducting pedagogical research, attitude to this form of activity, as well as readiness and skills to organize appropriate research activities of elementary school students in further professional activities.

The main structural components of the research competence of future elementary school teachers were studied and summarized, in our work we focused on the following components: motivational-value, informative, activity-behavioral, evaluative-reflective.

The ways of forming the research competence of future primary school teachers are defined and substantiated, which include: research work as an integral element of the educational process, which is interconnected, but corresponds to a clear logic at both levels of higher education (educational and research activity through teaching special disciplines); scientific and research work carried out in extracurricular time (science circles, research groups); c) scientific and organizational events (conferences, webinars); development and implementation of various types of projects (social, research, search).

The principles of the organization of scientific research work of the winners are characterized: maximum inclusion in the educational process of primary classes and the

university; specificity and relevance of the topic; modern scientific level of its implementation in practical activity; gradual complication of research tasks and topics from course to course, from level to level; creativity in solving tasks and the creative nature of research work.

Forms of organization of educational and research work of applicants, which we use to form research competence and methods of effective organization of this activity, have been determined.

Key words: competence, research competence, educational process, future primary school teachers.